

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1886. l.

XXVI. leto.

Prvo berilo in slovnica za slov. ljud. šole.

(Odgovor ocenjevalčev.)

Veselo me je čitati v 5. listu „Tovariševem“ napoved odgovora gg. A. Razingera in A. Žumra na mojo oceno njihnega „Prvega berila in slovnice“. Mej povodi, ki so me pripravili k napisu óne océne, bila je namreč tudi želja, da bi se gospodoma sestaviteljema ponudila prilika, podati v morebitnem odgovoru pojasnila*) o notranjej uredbi in uporabi njihne knjige — pojasnila, ki presegajo meje še takó temeljite océne, katera pa jako povišujó veljavo knjige same.

Naj tû le za vzgled omenim jako zanimljivih opazek, koje je čest. gosp. voditelj Praprotnik dodal océni svojega „Abecednika“ v 11. listu „Tovariševem“ leta 1883.! Naj dalje opomnim na Močnikov „Navod“ k uporabi njegovih računíc, da o enacih nemških spisih ne govorim.

Razumljivo je tedàj, da sem z veseljem pričakoval napovedanega odgovora. Vender me pa ta odgovor sili k novemu odgovoru.

Gospoda tovariša pišeta v odgovoru na mojo oceno: „Načelno menjenje nama je, da morajo biti šolske njige sploh, posebno pa za nižje razrede takó sestávljene, da dobé otroci za vsako šolsko leto drugo knjigo v roke.“

Jaz moram to njihno „načelno menjenje“ le obžalovati, ker ž njim jako omejujeta delokrog svoje knjige (I. berilu in slovnici). Ako si ogledamo učne načrte bodi si ministrske ali deželne, n. pr. kranjske in primorske, vidimo, da ste v eno- in dvorazrednih ljudskih šolah drugo in tretje šolsko leto zedinjeni v enem samem oddelku, da morate po tem takem rabiti le eno in isto „Berilo“. Stoprv v tri- in večrazrednih šolah, kder ste drugo in tretje leto v dva oddelka oziroma razreda, mogoče je podati v roke tema šolskima letoma dve različni „Berili“. Berilo tedaj načelno namenjeno le za drugo šolsko leto, moralo bi se načelno rabiti le na tri- in večrazrednih ljudskih šolah.

In v to osodo hočeta gospoda tovariša sè svojim „načelnim menjenjem“ obsoditi svoje „I. berilo in slovnico“! — Z ozirom na sedajšnje šolske razmere na Slovenskem, ko nam je tako živa potreba dobrih šolskih knjig, ko je ogromna večina naših ljudskih šol le eno- in dvo- razrednih in so te prav vsled svojega izobraževalnega delovanja mej maso národa naj imenitnejše, z ozirom dalje na knjigo samo, katere — da se zopet kot v oceni izrazim — „moramo biti vzlic vsem naštetim pomanjkljivostim veseli“: obžalujem knjigino osodo, v kojoj hočeta gospoda tovariša pahnoti sè „svojim načelnim menjenjem“.

*) Kot dodatek h knjiginemu „Predgovoru“.

Gospoda pravita tudi v svojem odgovoru, da se je knjige, meseca oktobra dotiskane razprodalo skoro čez 2000 iztisov. V kake šole so ti iztisi romali, ne vem, vendar pa smem z neko izvestnostjo trditi, da ne samo v tri- in večrazredne, ampak tudi v eno- in dvorazredne ljudske šole. Knjiga se tedaj rabi in se bóde rabila tudi v šolah, kder ste drugo in tretje šolsko leto zjedinjeni v enem oddelku, s kratka: knjige se poslužujejo in se bodo posluževali tudi tretjeletniki. — Nastane vprašanje, ali jim tudi zadostuje? —

Kar se tiče berilne snovi — jaz govorim tù le o snovi, ker sem tudi v svojej océni v prvej vrsti gledé snoví imenoval berilo pomanjkljivo — merodajne so zahteve učnih načrtov iz nazornega nauka. Ako primerjamo te zahteve za posamezna šolska leta v naših primorskih načrtih (v kranjskih — se vé — ne morem o njih govoriti, ker jih ní), najdemo, da se v eno- in drugorazrednih šolah (da, celó tudi v trirazrednih) za drugo in za **tretje** šolsko leto predpisuje **práv ista** nazorna tvarina kakor za drugo šolsko leto v večrazrednih ljudskih šolah. — Iz tega smemo in moramo sklepati, da je berilo — rabljivo v drugem šolskem letu na večrazrednih šolah — isto takó rabljivo tudi v drugem in **tretjem** šolskem letu na eno- in dvorazrednih ljudskih šolah.

Práv do istega posledka dospemo tudi gledé slovniskega dela. Primerjeva je učno snov iz jezikovega pouka predpisano v kranjskih učnih načrtih za drugo leto tri- in večrazrednih šol z óno za drugo in tretje šolsko leto na (razdeljenih) eno- in na dvorazrednih šolah ne najdem nobene razlike. Knjiga tedaj po svojem berilu in slovnici namenjena in zadostujúča za drugo šolsko leto na tri- in večrazrednih šolah zadostuje popolnoma tudi drugemu in **tretjemu** šolskemu letu na eno- in dvorazrednih ljudskih šolah.

Ako torej gospoda tovariša — posrednje ali neposrednje — trdita, da je njijuo „Prvo berilo in slovnica“ namenjeno in popolnoma rabljivo*) za drugo šolsko leto, morata iz práv navedenih vzrokov tudi pritrditi, da je njijna knjiga — izrečno namenjena ali nenamenjena — rabljiva tudi za drugo in tretje šolsko leto eno- in dvorazrednih ljudskih šol. Iz tega pa sledí, da je bil moj dostavek „oziroma 3. leto“ v oceni popolnoma na mestu, in jaz práv ne vem, zakaj se gospoda tovariša na njem spotikata.

O „izrečnej“ namembi berila za 2. šolsko leto ne najdem jaz v „Predgovoru“ ničesar. Tam se sicér glasi: „Slovnica obseza ob kratkem vso tvarino po učnem redu za drugo šolsko leto“, vendar se pa dá, kakor se iz prešnjega razvidi, to še drugače tolmačiti nego želita gospoda tovariša.

Kar se pa tiče izraza „učni red“ za nemški „Lehrplan“, mislim, da nam bolje ugaja „učni načrt“ ali po Cigaleji „učni črtež“. „Učni red“ oznamuje bolj zunanji red pri pouku — red, ki sledí iz določeb učnega načrta, ter se navadno ustanavlja za čas enega tedna. Nemci imenújo ta „učni red“ „Lectiionsplan (Stundeneinteilung).“

(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

Jožef vitez **Jakomini** r. na Vipavskem (pri sv. Danielu) 9. okt. 1755, je v Rimu l. 1779 prvo, in l. 1829 pri Novicerkvi na Štajarskem drugo novo mašo pel,

*) Jaz te popolne rabljivosti za naše primorske ljudske šole še sedaj ne priznavam iz vzrokov navedenih v océni, o čimer še pozneje govorim.

ter ondi dekan u. 28. marc. 1830. — Spisal je: Keršanskiga nauka razlaganje I. II. bukve. V Ljubljani 1801. Molitev verniga kristjana. V Celji 1820. Razlaganje sv. maše. V Celji 1823. O tem razlaganju sv. maše piše Slomšek, ki to naznanja v Novicah 1846 str. 143, v Drobtincah l. 1855 str. 1—30. Primeri tudi Jezičn. XXII str. 76.

Juri Alič r. v Poljanah na gornjem Kranjskem 23. marc. 1779, dekan v Gornjem Gradu, nato viši šolski nadzornik Lavantinske škofije, potem dekan na Vidmu za Savo, naposled čestni kanonik in nadžupnik v Laškem, u. 24. okt. 1845. „Priden in učen Slovenc, ki je na viši povelje šolske bukvice poslovenil, de se po eni strani nemško, po drugi pa slovensko bere, in takó iz slovenskiga lahko nemško uči, pa tudi nemško, ki se bere, lahko razumi,“ spričuje Slomšek v Novicah l. 1846 str. 139. — Njegov utegne poleg drugih biti: Majhini Katekismus z' Prašanjami ino Odgovormi za Otročiče v' cesarskih kraljevih Deželah. Prenešen na visoko Zapovd iz nemškiga na slovenski Jezik v' Gradcu 1830. 8 (brez stranic). Kienreih. Der kleine Katechismus etc. To je isti Georg Alíč, dekan škofije Labodske, čegar dokaj bogato zbirko slovenskih besedi in prislovic je g. Jos. Drobnič s svojimi predragimi pristavki poslal vredništvu nemško-slovenskega slovarja (Gl. Cigale. Vorwort str. VII). —

Andrej Gutman r. 25. nov. 1784 v vasi Žetinci blizo Radgone, šolal se v Mariboru in Gradcu, mašnik l. 1811, služboval na več krajih, poznej v Soboti, pri sv. Jakobu v Slovenskih Goricah, živel v nadzirovanem pokoju v Gradcu, u. 10. jul. 1850 v župniji Ratten nad Borovo. „Imel je ostropikajoč jezik . . piše o njem I. Macun (Knjiž. Zgod. 1883 str. 77—80) . . spisoval je v čisti (?) slovenščini troje molitvice: Jezus moje želje (Glej Drobtince 1850 str. 228—9 pesem: Jezus, mojo poželjenje, — Moj edini ljublenik! — Ti si mojo vso življenje, — Dobrotliv odrešenik itd. — Po nemško Al. Šlör; poslovenil Gutman); Pobožnost sv. Alojzija; Angelj varuh (?) . . Bil je satiričnega duha, ter je napisal več takih pesmi, in poslovenil Lukijana . . Posebno pak je gotovo še ko župnik napisal knjigo: Novi vedež za smeh ino časkratenje Slovencom . . Novi Vedež zagledal je prvi krat beli svet leta 1838, ne pak 1841 . . Tega leta, ako ne l. 1840. prišel je na svetlo „drugi poboljšani in povečani natis“ brez dodanega leta, obsegajoči 586 — 1. natis imel jih je 488 — kitic, od kojih gotovo polovica novih, in v jeziku kakor tudi v ukusu nekaj poboljšanih . . Knjiga je razdeljena na četiri razdele: a) o zadržanju, b) o ženitvi za možke, c) o ženitvi za ženske, d) kaj se komu zgodi. Da se vsaj nekaj vidi Gutmanova pisava, evo nekoliko kitic: I. 1. nat. a. IV. 6. — b. IV. 10. — c. XI. 7. — a. XII. 8“ — ki pa niso istinito ponatisnjene; — kajti knjižica, ktera je meni na ogled, ima naslov:

Novi Vedež za sméh ino časkrátenje Slovencom. Drugi pobolšan ino povečani natis. V Gradcu natisnjeno z Tancerovimi pismencami (brez letnice) 12. str. 96. Zapopadek — v štirih delih — vsak po dvanajst oddelkov — in v vsakem oddelku po dvanajst kitic (skupaj 596, ne 586) po štiri vrstice (2304), češ, nekake prislovice, in v ta namen je na drugi strani načelnega lista Opomin: „Z enega lonca (piskra) potégni velko numro, káke so na sredi; potle z drugega lonca potegni malo numro, kake so na strani, no tisto beri,“ — Zapopadek: Od zadržanja str. 1—24. Od ženitve za možke peršone 25—48. Od ženitve za ženske peršone 49—72. Kaj se keremí zgodí 73—96. Na knjižici, ki mi je na razpolaganje, je davno vže napisana letnica 1834, in jaz bi nasproti temu, kar piše Macun (str. 78), rajši verjel, da je vsaj prvi natis gotovo iz tega leta — sodeč po obliki njegovi in po osodi pisateljevi. Na primer o besedi in poeziji nektere kitice:

A. I. 1.

Tebe gdo če prav nakermi,
Tak mu hvale skažeš malo,
Kak boječi zájec germi,
Za počiveš no skrivalo.

B. I. 1.

Tvoja zákonska zavéza,
Hitro bo ti šla narázno;
Veš, da lepa tvoja Tréza,
Glavo má no mošnje prazno.

C. I. 1.

Ženka! ti pretežko čakaš,
Kak se vidi, na možá;
Zato glasno kokodakaš,
Kaki štor če hlače má.

D. XII. 10.

Skoro padeš dol iz bervi, —
Dnevov nanč ne bomo šteli;
Te pa v zemli dúgi červi,
Bodo tvoje laži sneli.

II. 2.

Ti si prav pobožna duša;
Lepo molíš: Oča naš!
Daj mi, naj ne pride suša,
V gút nikol, no v pintni glaž.

IV. 10.

Tvoji ženi vun stojijo,
Nóhti, kako klun od vrán;
Če se tisti v té spustijo,
Boš ko sveti Šebeštján.

IV. 11.

Tvoj se piše Zamudič:
Malogda se znajde v mesti;
No še te ga tam hudič,
Vlači blatnega po cesti.

11.

K smerti bo ti omedleval,
Tisti, kak za dušoj skače;
Zvon pa jasno bo popeval, —
Veš, za volo dobre plače.

XII. 8.

V cirkvi róke vun razpinjaš,
No se križaš dol po nósi;
Tam domá pa tak preklinjaš,
Da se lahko zemla trosi.

X. 8.

Neboš mogel dosti spati,
Poleg tvoje ti Margéte:
Bass ti bo igrala mati,
Prim pa bo se derlo dete.

VII. 2.

Tebe tam če sveti Duh,
Pred ženitvoj ne razsveti,
Tak en gerdi klapovuh,
Skoro pekel ti zanéti.

12.

Srečo zdaj povem ti sledno,
No še toto malo vredno:
Vogri bodo v Somboteli,
Tebi štrik okol' zapleli.

Jožef Lipoid r. l. 1786 v Mozirju, učil se v Mariboru in Gradcu, bogoslovja v Ljubljani, postal l. 1815 župnik v Rečici (Rečiški), kjer je u. l. 1855. „Bil je pesnik na glasu, ter je že za štajersko črno vojsko, koji je tudi sam pristopil za kapelana, napisal brambovske pesmi, l. 1810 natisnene v Celju, pravi o njem I. Macun (Knjiž Zgod. str. 86. 87). Napisal je kaj veliko pesmi, ki se v velikih šestih rokopisnih knjigah hranijo v hiši Lipoldovi v Mozirju; dva sta zvezka polna cerkvenih, četrje pak posvetnih pesem, in te pesmi, posebno pak flosarske in mnoge napitnice pojejo še se sedaj daleč okol itd.“ — Primeri vendar Drobt. 1859 str. 94 ter obliko: Lipold Ročički!

a) Koroške ino Štajarske Pesme . . Na svetlo dal M. Ahacel . . imajo v v 2. in 3. natisu vže nekatere Lipoldove, in te so: Štajersko vino. Kmetija bogatija. Dobrovoljni kosci. Vesele ženjice. Gorski ovčar. Pravičen žold. Mladenčam. Mladim deklicam. Popotnica za sina.

b) Drobtince od l. 1846 — 1856 na pr. 1846: Terice. Perice. 1849: Pesem za flosarje ali veslarje. 1850: Mati per zibeli. Verli mož. Neveste slovo. Zdravica svetlimu cesarju. Slovo mladenča ki na vojsko gre. Od begunov ino tobakarjev. Sedajni svet. Pjancam žganopivcam. Od komunistov. 1851: Otroci na paši. Možkemu spolu. 1854: Dekliška modrost. 1856: Venčanje. Na razgled bodi:

Kmetija bogatija.

1.

Nar bogatejši mož je kmet,
Naj ravn se čudno zdi;
Ker dostkrat nima za odšet,
Za silo groše tri;
Veselje pa, kdor prav spozna,
Katerga kmet ima,
Verjemi, da sam spoznal boš:
On je prav bogat mož.

2.

Kraljevi grad se lisketa,
Od srebra in zlatá,
Kralj zlahtnih kamnov dost imá,
Kar hoče, se mu da;
Na zlatim sedeži sedí,
Krog njega se blešči;
Alj misliš, da je kmet sromak,
Ker kralju ni enak?

3.

Prijatelj močno motiš se,
Ker ne premisliš prav;
Tud kmetič lih tak srečen je,
Če priden je in zdrav.
On svojo hiško preskerbi
Z potrebnimi rečmi,
In božjih darov je vesel,
Katire je prejel.

5.

Kralj godce, pevce si redí,
Da mu prepevajo;
Za kmeta jih pa Bog žíví:
Po gojzdih ptičke so.
Prav zgodaj njemu pojejo,
Budíjo ga glasno;
In ker na polje delat gre,
Ga sprem'jo ptičice.

7.

Vsak priden kmet si perdobí
Potrebniga blaga;
Se lahko tiga veselí,
Kar njemu Stvarnik da.
Če glešta le sto belih kron,
Že bogat sluje on;
Alj kralj če lih milijone ma,
Le malo se pozna.

4.

Bolj ko zlato mu bliskeťa
Romeno sončice;
Sreberni trak tud luna da
Skoz kmetno oknice.
Miljonov kapelc se bliščí
Mu v rosi juterni,
Krog hiše v žlahtnim cvetji vse
Ledince pisane.

6.

Na večer za kraljevi god
Sto tavžent lamp berlí;
Alj kmetu, če ravn ni gospod,
Miljonov zvezd gori.
Prav sladko spanje njemu da
Tud terda slamica,
Alj kralj pogosto od skerbí
Na perji slabo spí.

8.

In kedar vmerjeta oba,
Se v prah poverneta,
Se kralj od kmeta ne pozná,
Le čednost tam velja.
Oh kako srečen kmetič je,
Ki greha varje se;
Če služi le Bogu lepo,
On kralj v nebesih bo.

Zdravica svetlimu cesarju.

1.

Bog ti živi nam cesarja
V lepim cveti mladiga,
Varha ino gospodarja
Naš'ga Franca Jožefa!
Franca ljubezniviga objeti
Bratje! Kdo iz serca ne želi
Toljko serčniga cesarja 'meti
Vsaki Avstrijan se veseli.
Kdorkolj si ti, zdravico pij,
Naj nam cesarja Bog žíví! . .

5.

Svetli cesar naj živíjo!
Njim zdravica naj veljá,
Kjer naš jezik govorijo,
Kjer Slovenci so domá:
Štajarc, Krajnc, Koróšc, Slovaki,
Čeh, Primorc in Dalmatin,
Horvat, Polc, naj pije vsaki
Matere Slovenje sin!

Valentin Orožen r. 31. jan. 1808 v Št. Jurju pod Rifnikom, šolal se v Celju, Gradcu, Celovcu, Št. Andražu, postal mašnik 1835, učenec Slomšekov, pevec in pesnik, služil kaplan na mnogih mestih, bil duhoven pastir v Sjelah, naposled v Šmartinu na Dreti, od l. 1872 v pokoju, u. 4. maj. 1875 v Okonini pri Gornjem Gradu. — Nekatere pesmi njegove imajo

a) Pesme po Koroškim ino Stajarskem . . M. Ahacel . . l. 1833 . . na pr.: Spomlad (Sneg za to leto slovo je že vzel, — Hranil je starček svoj čamar vesel, — Zebca zapela —, Z parne zletela: — »Nis' me še mrazek ti vzel!« itd.).

b) Knjižica „Troje ljubeznivih otrok“ Slomškova: Očetova roka (Da zvezde na nebu igrajo — In luna se milo smeji — Po stropu nebeškem migljajo — Očetova roka stori — str. 14 — itd.).

c) Drobttince l. 1846—1852 na pr. l. 1846: Veselje Štajerca. Božična pesem. Jezus Nazarenski. — l. 1848: Vse miní (Kje so moje rožice — Pisane in bele itd.) — l. 1851: Prilika. Ubožen premožen. Pesmi: Lavorik. Pesem peta pri žalostni Materi božji na staroj sveti gori v Srenskoj fari. Smilenje. Pesem peta pri novi maši G. Ant. Vereza v Pod-sredoj v l. 1846. — l. 1852: Moje želje (Rad bi tamkaj bil itd.). Lastavici za slovo (Merzli veter tebe žene itd.) —

d) Novice na pr. l. 1854 str. 176: Napitnica (To zlato vinsko kaplico — Zdaj ho-čemo popiti, — Zavezo staro bratovsko — Želimo ponoviti itd.). — l. 1865: Vojaški oče naš (Oče naš, Bog Gospodine itd.).

e) Val. Orožnovi Spisi. Zbral in priredil Mih. Lendovšek, vikar v Ptuj. Založil in izdal Ignacij Orožen, korar v Mariboru. V Celovcu 1879. 12. XVI. str. 237. Nat. tiskarn. družb. sv. Mohora. — Val. Orožen. Črtice. — Del I: Pesni. Glasovi mo-jega srca. Različne. Cirkvene str. 1—90. — Del II: Mala pevka. Igrokaz u 5 de-janjih. Iz nemščine po Krišt. Schmidtovi: „Die kleine Lautenspielerin“ poslovenjen str. 91—216. — Del III: Različni spisi. Zlato tele. Ubožen premožen. Kdo hoče šnupati? — Ker so boljše pesmice njegove — večkrat ponatisnjene — sploh znane in se v ome-njeni knjigi lahko dobivajo, naj se kažete tu na primer le po Drobt. l. 1851: Smilenje, in zlasti gledé opazke Lendovškove str. V. VI: „Slovan bil je z dušoj, s telom . . Li-terarno zedinjenje vseh Jugoslovanov, a pred vsem Slovencev in Hrvatov, veljalo mu je kot neobhodna potreba“, po Novic. l. 1865: Vojaški oče naš.

Smilenje.

1. Gospod moj Bog! oj kadar moje žile
Bo stresil enkrat mi mertvaški mraz;
In kadar smert poljubi moj obraz
Tačas naj sodbe Tvoje bodo mile! —	2. Bo moja duša rešena telesa,
Katiro jemle mi notrajni mir
Bo duh — pravice Tvoje spoznal vir,
Naj milost kane 'z Tvojiga očesa!
3. Tačas bo sleparija vsa nehala
Lepota prava večno bo ostala
Nedolžna duša se v nebó dignila.	4. Očeta večniga veselje pila.
Prokleti greh, in vse ostudne želje!
Oh Jezus bodi srca mi veselje! —

Vojaški oče naš.

1. Oče naš, Bog Gospodine,
Ki z nebesne gor višine
Pravo vladaš dole sve,
Ki na zemljo blagor liješ
In za rate šibe viješ,
Čigar ime sveto je!	2. Daj v kraljestvo svoje slave
Dojti nam, če boj krvavi
Siloma potolče nas;
Jaki Bože, Ti nas vódi,
Volja Tvoja v vék se zgódi,
Jer smo Tvoji vsaki čas!	3. Daj nam kruha — ne obilo
Samo le za tvrdo silo —
Za vojaške lake dni;
Zbriši nam zagrešne čine,
Tudi dušmanu krivine,
Ki če piti našo kri!
4. Verni dragoj domovini
Stati čemo slavski sini,
Kadar boja počí dan;
Ali zmagane psovati,
Drzno mor in rop iskati,
To skušnjavo tiraj v stran!	5. Oče! jači našo snago,
Kloni nam slovito zmago,
Reši nas od svakog zla!
Večni! Tebi se priznava
Vekovita čast in slava,
Amen, amen, slava sva!	

Janez Dragotin Šamperl r. 17. maj. 1815 na Gomili pri sv. Urbanu kraj Ptuja, v šoli bil v Mariboru in v Gradcu, ter je — dovršivši modroslovje — u. 21. avg. 1836. Spisal je:

a) Navuk v peldah. Lepe zgodbe in koristne povesti za otroke od P. Ilga Jaisa. Po predelani, popravljeni in pomnoženi Buchfelnarjevi zdači z nemškega poslovenil Janez Dragotin Šamperl. S kipom. V Gradcu, v zalogi F. Ferstlnove (J. L. Greiner) kni-garnje 1836. 8. XII. 99.

b) Slovenija l. 1849 ima str. 320—325 nekaj njegovih pesmi, katerih je v rokopisu 27 prevzel pesniški prijatelj Stanko Vraz, ki je tudi ondi priobčil na pr. Zdihleji (Neprašaj neprašaj kaj mene mračí, — Kaj rožice z lica mi jemlje; — Neprašaj, zakaj jaz prečuvam noči, — Okó ob polnoči ne dremlje itd.); Luni (Lepa luna kak v tihoti — V nočnih meglah ti igraš itd.); Moje 20. leto (Že dvajsti je preteklo — Dobe moje zmladlet itd.). —

c) Cvetje slovenskiga pesništva.. I. Macun.. 1850 -- ima na pr. pesem: Kreganje (Naj mi para pride le, — Naj mi pride k hrami! — Rajši v kerémo kvartat gre, — Kak večerjat z nami itd.); Voznik (V neznani zdihujem siromak globočini, — V oklopih pretežkih po tleh se valim itd.). —

d) Novice priobčile so na pr. l. 1849: Kazavec ceste; l. 1850: Žirovnica (Hopsa hola tralajla! — Kak je gora visoka itd.); l. 1857: Pesem o suši leta 1834 itd. — Kaj več o pesniku glej: Knjiž. Zgod. Macun str. 88—90; Kres 1883 str. 45 itd. — Na primer bodi po Novicah l. 1849 (cf. v Novic. 1845: Razne pota — Rodoljub Ledinski):

Kazavec ceste.

1. K polni lajti.

Kod je k polni lajti cesta?
Sončni kjer bleší se kraj
Z Bogam 'z svojga skoči gnjezda,
V žitno polje se podaj:
Tam z lopato skerben bodi,
S plugam sém in tamo hodi!

Odtod cesta v gumno pelja,
Z gumna pelje v lajto, v klét,
Če bo zmanjkala ti melja,
Imaš v mlini kaj zemlet, —
Tod se k polni lajti hodi,
Tod z lopato skerben bodi.

2. K denarjem.

Ktera pot pa k rajnšku pelje?
Očeš ti do rajnska prit',
Naj se ti ne vtoži dela,
Net ne hodi v kerémo pit:
Če gredoč te žeja najde,
Naj pri čisti vodi prajde.

Pazi, da se ne sramuješ
Plesniviga krajcarja;
Krajcar trikrat če poštuješ,
Tak za plač ti grošek da:
Krajcarje če tak ediniš,
V kratkim celi rajnšek gviniš.

3. K prazniku.

Kod pa naj ravnejši pelja
Pot k veselím prazniki?
V tjednu če se ojestro dela
Brez nesreč in žalosti,
Tak v soboto na večar
Gre giban'ca na lopar.

Drugi den nas jarno zvoni
V cerkev k meši vabijo,
Ino gor k nebeškim troni
Svete pesme romajo;
Vsi se v praznik veselimo
In brez truda ga svetimo.

K siromaštvu.

Ktera pot sromaštvo kažeš?
Da zogibat' se ti znam.
Ti zogibat? Aj, kak lažeš!
Skoz pa te na sebi 'mam.
Kjer so kvarte, kjer je vino,
Tam živiš ti nad živino.

Idi 'z ene keréme v drugo,
Kvartaj ino pij, stepuh!
V eni boš, da ne bo dugo,
Najšel en kanjer za kruh.
Tistiga na ramo vzemi,
Očenaš in pal'co premi!

Še en lonček bo v kanjeri;
Ko te žeja rada 'ma,
Studenec če najdeš, kateri
Čisto hladno vodo da,
Kó boš žejen, ne pozabi,
Ž njim enkrat vodé zgrabi.

Slomšek kot pedagog.

(Dalje.)

Slomšek je bil vzgledni pisatelj posebno pri spisovanji životopisov. Kako živo, veselo in ob enem poučljivo je Slomšek naslikal življenje slavnih domoljubov! Vsak životopis njegov obsega vse polno pedagogičnih naukov. Pred seboj imamo „Drobtinice“ l. 1862., v katerih najdemo vse polno spisov iz njegovega peresa. To so morebiti njegovi najboljši članki, kar jih je kdaj priobčil po svojem neprecenljivem letniku. Dozdeva se nam, kakor bi bila blaga duša njegova čutila, da so njegovi dnevi šteti. Zato je priobčil v tem letniku toliko temeljitih spisov, da obsegajo 132 strani; toliko njegovih spisov ne obsegajo nobene „Drobtinice“. Posebno znameniti so ti njegovi spisi: „Vaje cerkvene zgovornosti“, „Poduk za berače“, „Ogovor Slovencev“, „Graja nemškutarjev“.

„Milo zdi hovanje po miru“. „Slava rajnim domoljubom in utemeljiteljem našega slovstva“. „Otokar V., štajerski mejni grof, ustanovnik žečkega samostana kartuzijanskega na Slovenskem“. „Franc Čepe, dekan Jareninski“.

Kdor je te članke prebral, prepričal se je zadosta, kako toplo je Slomšek svoje Slovence ljubil in kako jih je hotel vsestransko izobraževati. Tù vidimo, kako veliko važnost je polagal na govorništvo, kako je hotel v članku „ogovor Slovencev“ njih ponos vzbuditi, kako jih pa obvarovati pred domačimi odpadniki, ki želé le njih pogin, kako jim pa nazadnje kot dobri kristijan vender le ljubi mir priporočuje. S spisom, ki pripoveduje o poglavitnih točkah naše slovstvene zgodovine, pa hoče z znanstvenega stališča utemeljiti svojim rojakom národno prepričanje. V životopisu „Franc Čepe, dekan Jareninski“, je zopet vse polno lepih naukov za razne primere v življenji in za različne stanove. Tudi v tem spisu Slomšek ni zamudil priporočiti starišem domače šole, in sicer s temi le besedami: „Domača šola bila je očesce njihove (Čepe-tove) skrbí in previdnosti, ter so si vse prizadevali, naj bi dobro slovela, ne le po nauku, timveč po lepi krščanski obnoši.

Gostokrat so v šolo pogledali, poprašali, kako se deca učijo, pozvedovali, kako se vedejo na potu, kako domá; so pohvalili pridne, pa tudi malopridne pokregali; so pa tudi posvarili stariše, če niso otrok pridno v šolo pošiljali, in jih slabo redili; dobro so namreč vedeli, da iz dobre šole prirastejo boljši — iz slabe šole pa slabši časi, kajti so časi ravno taki, kakoršni so ljudje. Šolcem kako nedolžno veselje narediti, bila je njihova radost, bodi pri prvem svetem obhajilu, ali na sv. Alojzija dan. Radi so imeli, ako so stariši in srenjski župani se radovali s svojimi otroci; ljubo jim je bilo čedno popevanje mladih ljudi, mrzelo pa na vsako potuhnjeno spako. Stokrat bolje nobena, kakor pa slaba šola, v kateri se otrok še prav sedeti ne naučí; iz slabih šol imamo toliko postopačev in večidel slabih ljudi.“

Da pa Slomšek ni same šole pripoznal za edini faktor, ki more zboljšati mnogovrstne napake, nahajajoče se med našim národom, dokaz nam je sicer vse njegovo delovanje, zlasti pa marsikateri njegovi spisi, ki govoré o vzgoji. Kako dobro je poznal pomanjkljivosti v izreji naše mladine, pokazal je Slomšek posebno v kaj jedrnatem spisu „Zlata svatovščina“, ali kako otroke rediti“. (Drobtinice 16. letnik.) Tudi tù, kakor marsikje drugod, rabil je Slomšek povestne oblike, da je celo kopo jedrnatih naukov napisal, in vse to v tako mični, domači besedi, da je kar veselje brati te gladko tekoče, zlate besede. Človek, prebravši jih, ne želí nič družega, nego to, da bi slovenske knjige in časopisi, ki dohajajo ljudstvu v roke, tudi dandanes prinašali take neprecenljive pedagoške spise. Le poglejmo, kako Slomšek začénja to svojo didaktično povest, kako si zna čitatelja pridobiti, da bi rajše prebiral naslednje nauke*): „Stari oče Podgoršek so s svojo ženko Katarino zlato gostijo obhajali. Pet sinov in pa tri hčere, tri in dvajset vnukov in vnučic bilo je na gostiji prav židane volje, kateri so očetu in dedeku srečo vošili, da so toliko srečno učakali s svojo ljubo ženo svojih petdeset zakonskih let. Tudi sosedov se je na večer nabralo, kateri so se v gostivnici prav veselo pogovarjali od mnogoterih rečí, ter Podgoršeka hvalili, da ima tako vrle, poštene otroke. Res, da so Podgoršekovi krog mize sedeli, kakti mladike okoli svoje oljke; in bilo je vnukov lepo gledati, kakor žlahno grozdje na brajdi, ki srečno hišo prijazno objema in venča.

„Povej nam vendar sosed, kako si ravnal, da si tolike starosti učakal?“ popraša županov Tomaž. „Ni mi potreba dolgo razlagati, kako se življenje podaljša in pa zdravje ohrani:“ odgovorijo stari ženini s častitljivo belo glavo. „Moli in delaj po svojem stanu, kar je prav, in se ne preženi. Pij in jej za potrebo in varuj se nezmernosti. Vzemi

*) Slomšekovega sloga tudi tukaj nismo preneajali.

za dobro, kar ti Bog dá, ter se veselja ne prevzemi, pa tudi preveliki žalosti ne vdaj in bodi zadovoljnega srca, ker Bog za vse skrbi, in kar stori, vse prav naredi.“

V krajših in daljših dvogovorih kmetских ljudi podaja Slomšek veliko najpotrebnejših naukov iz vzgoje. Najprvo priporočuje starisem šibo rekoč: „Stariši brez šibe in pa kralj brez meča hitro zgubijo čast in oblast.“ Nadalje priporoča starišem, naj se veliko otrok ne bojijo, toda prvo dete naj prav skrbno in dobro odgojijo, češ potem bode prvo dobri vzgled vsem drugim. S takimi in enakimi besedami je stari zlatoženin Podgoršek pohvalil svojega pridnega sina Janeza. Modri sin Janez pa odgovori: „Kakoršni stariši, takšni otroci. Radi smo gledali ljubega očeta in blago mater; in kar smo čuli in vidili, smo veliko rajše in lažje storili, kakor bi nas bili še tako skrbno učili. Tudi pri otrocih je resnična beseda: Besede mičejo, vzgledi pa vlečejo. Nismo čuli kdaj kleti, ne legati, ne opravljati; tako smo se lahko slabih razvad in grešnih napak varvali. Je katero kaj nespodobnega počelo, hitro so mati zakričali: Fej! nikar tako; to je grdo! In dosti je bilo. Še dobro vem, kako ste me bili oče nažgali, ko sim bil pisan lovčček (nožic) pri sosedu vzel in ga nevedoma domu prinesel. Za roko ste me gnali, da sim lovrek ravno na tisto mesto položil, iz ktereга sim ga bil izmeknil. To zdravilo je za vse žive dni pomagalo ne le meni, temveč tudi mojim mlajšim bratom in sestram.“

S tako in enako ljubko besedo se nadaljujejo dvogovori o svojeglavnih, o jezičnih, togotnih, izbrljivih, sladkosnednih, ošabnih, zapravljivih, skopih otrocih, o vzrokih, zakaj otroci taki postanejo, pa tudi o sredstvih, s katerimi se takim slabim lastnostim v okom pride. Govor je tudi o pijancih, igralcih in prešeštvalcih; zelo potreben nauk je vpleten tudi o tem, kako naj starši pazijo, da svojim otrokom to dolgo ohranijo, kar mladino naj bolj kinča, to je: čista nedolžnost in prava sramožljivost. V tej zadevi pravi blagi naš pedagog tako le: „So dečki in dekleta svojih sedem let dorasli, ne dajte jim v eni postelji skupej ležati, ne golim letati, ne kopati se eden z drugim spolom; posebno pa skrbno gledajte, kaj v samoti, na paši, ali v kakem kotu počenjajo. Taka pazka naj bo sešobno materna skrb. Sramožljivost otrok je sveti čistosti varuška. Otroke v krčmo jemati, v kateri se nesramno klafa in se nespodobno cukajo, je za mladino smrtna nevaršina, za starše smrten greh. Ko sem v šolo hodil, nam niso dali pod mizo rok držati, ne dečkom v hlače rok vtikati; celó križem noge sedé devati so nam prepovedali in so prav storili. Otrok prepešno spozná, kaj strašnega zna.“ Še se nahaja nekaj lepih in koristnih naukov v tem dobrem spisu, katerega kinčajo zlasti dobri pregovori in izreki. V rabi teh je bil Slomšek vzgleden skozi in skozi. V svoji pisateljski torbi je imel vse polno národnih prislovc; kar jih je pa posnel iz drugih jezikov, dal jim je mično in primerno slovensko obliko; vse je pa znal kaj spretno rabiti. (Dalje prih.)

Avktoriteta in svojevolja v šoli.

Obravnavano v „Pedagogijski jednoti za Prago in okolico“.

(Dalje.)

Učitelju se je dorazumeti z roditelji o dalnjem kazni učencevej. To bi bilo zares jako izdatno sredstvo, ko bi ga učitelj imel popolnoma v svojej moči; ali ker je to le pri dobri volji roditeljev, ostaja vedno le problematiško.

Koliko se je pač treba poganjati, da pošljejo neskrbni roditelji svojo deco v šolo! Kako tedaj, da bi še sami na poziv učiteljev dobrohotno v šolo prišli! Mnogi pustijo, da ostane učiteljev poziv pozivom ter ne pridejo, drugi sicer tudi ne pridejo ali pošljejo učitelju vsaj glas, da nemajo po kaj v šolo hoditi, drugi zopet se znajo tako izvrstno

odrezati, da mine volja učitelju, jih kedaj še k sebi pozivati. Pa tudi s temi, kateri pridejo, se ne dá mnogo opraviti. Za živo dušo nočejo privoliti, da bi se jim deca kaznovala; vsi ostali, dà i učitelj sam je kriv, samo njihov otrok ne. Kako je tedaj učitelju mogoče se s takovimi roditelji dogovarjati o daljnjej kazni?

Izključenje iz občnih šol kot največa kazen je po §. 20. državnega zakona s 14. maja 1869. l. skoro nemogoče. Pri otrocih onih roditeljev, kateri jim oskrbujejo domači poduk, ne pride nikoli do tega kaznovanja; otrokom pa, kateri bi to kazen zaslužili, ne morejo roditelji oskrbovati domačega poduka. Ko bi tedaj statistika imela biti merilo čudorednosti šolske mladine o uživanji te kazni pri največem zadolženji, morala bi biti mladina cislajtanskih šol najbolj čudoredna na zemeljskem krogu.

S tem pa ne mislim nikakor podtikati, da bi disciplinarna sredstva, kakor jih našteva šolski in podučni red, ne imela svoje cene; v normalnih slučajih se učitelj lahko ž njimi popolnoma zadovolji. Ali niso ta sredstva nekakov plod liberalnega humanizma, bila užé znana starim kantorjem, tedaj se, mislim, naš novomodni šolski in podučni red ne more ponašati z nikakovim novim pojavom pedagogijskega ostroumja. Ker pa ne navaja šolski red mesto telesnih kaznij drugih sredstev za težke prestopke, je humanizem jako kritičen.

V dokaz navedem dogodek iz svoje okolice. Gospodičina učiteljica zapové učenki, da se postavi izven klopi. Učenka se ne gane. Gospodičina jo prime za roko ter jo izvede, učenka pa se vrže na tla in ostane tako več časa ležeča na vseobčno pohujšanje vsega razreda. Gospodičina je morala rada biti, da se je učenka konečno vender dvignila ter sedla na svoje mesto, in gospodičina naj bi se še zahvalila, da je učenka ni tožila radi občutljivega dotaknenja; ker bi se ne prašalo, kaj je učenka zakrivila, temveč kaj učiteljica. In ko bi se učiteljica tudi za nekrivo spoznavala, bi jo vender preiskavali, ali učenki se zato nič ne zgodí.

Učenec, kateri izziva z drznim čelom učiteljevo avktoriteto na boj, stal bode tudi drzen pred učiteljsko konferenco, ker vé, da se mu ne sme nič zgoditi. In ravno ta zavest dela iz boječih otrok največe predrneže, kateri se zoperstavljajo avktoriteti učiteljevej, teptajo prirojeni zakon pokornosti in pustošijo ves šolski red.

O tej zadevi piše Toma Burian, c. kr. stotnik in profesor na vojaškeji akademiji Dunajskega Novega Mesta z 21. grudna 1848. l. Jaroslavu Pospíšil-u med drugim tako: „Jaz se imam kakor pes na verigi, v svobodi hujše nego v robstvu, ker naši . . . bi se radi osvobodili od poslušnosti in učenja, a mesto tega bi radi lupeževali in to bi moral vse stotnik urejevati in opravljati brez tepenja, psovanja in zle besede, kar nikakor ne gre, a jaz sem se odločil te naše „svobodne . . . občane“ tepsti, ker sem prej s podrejenimi preblago ravnal.“

K odporu neporednih učencev pripomaga tudi žurnalistika, katera proglašá vsako občutljivo kazen za neko barbarstvo. Nasproti temu pa, kjerkoli se pokaže očitni sad kakega ščuvanega tepeža, se to takoj pripiše šolskemu jerbasu in krivnji učiteljevej; dà, celó stare ženske menijo, kadar vidijo razuzdano mladino: to ste se tedaj v šoli naučili? Bože, to so šole!

No tedaj, h kakovej doslednosti mora vesti zavest upornika, da se mu ne sme nič zgoditi, h kakovim doslednostim mora vesti njegova vbrana proti učitelju v žurnalistiki? Le vstrajaj v uporu in razrušiti se mora vez šolske discipline; le vstrajaj v uporu in porušíš zgrado zakonov! A jedini takov dogodek v šoli je jako nalezljiv; takoj jih bode mesto jednega cela skupina.

In s tem osvedočenjem: „vstrajaj v uporu in porušíš zakone“, stopa nevarna skupina v življenje kot prirast brezzakonja.

Kjerkoli se je pri takih prilikah ozval glas učiteljski, se to ni drugače sodilo, kakor da bi tù šlo samo za korist učiteljevo, da bi s šibo v roki zakrival svojo pedagogijsko nevedščino, ali pa da bi svojej strasti uzdo prepuščal, da bi mogel otroke po vrsti tepsti. Sevéda ti predsodki imajo svoj izvir v onih dobah, ko se je rabila šiba kot vseobčna kazen vseh prestopkov, velikih in malih.

Tù se ne dela samo za učitelja, temveč za šolo v obče, da bi v njej vladala disciplina, a nikoli svojevolja. Tù se dela tudi za čudoredne in pridne otroke, da bi se obvarovali pred rušenjem poduka, pred navalom surovežev in pred pokvarom čudorednosti.

Ne dela se tù neizogibno za telesno kazen, ali neizogibno za to, s čim bi se telesna kazen nadomestila, da bi se onemogočila zavest zlečestega učenca: „meni se ne sme nič zgoditi!“

Ako se učenec ne sme za vsako krivnjo telesno kaznovati, je vender jedno najbolj potrebno: če se vsprè učitelju ter mu odpové poslušnost, se mora takoj iz šole odstraniti, i to na toliko časa, dokler ni s primerno odmerjeno in izvršeno kaznijo odstranjeno razžaljenje zakona in umirjena pravičnost. Nema se dopuščati niti trenotek, da bi učenec slavil zmago nad zakonitostjo, sicer se odprè demoralizovanju pot.

(Dalje prih.)

R a z n i o t r o c i .

(Spisal Jos. Ciperle.)

1. „Ljubljanska srajca.“

„Kje je prav za prav Ljubljana?“ — Čudiš se morda, čestiti bralec, da vprašujem tako preprosto. Kakov pomèn naj ima to vprašanje na čelu tega spisa? Saj odgovor na to vé in mora vedeti vsak učenček iz ljudske šole. Prav imaš, jako preprosto vprašanje je to. Res, vsak šolarček odvrnil mi bode, da je Ljubljana glavno mesto Kranjskega; in kateri ne vé tega, nima se izpuščati v viši razred.

Toda vkljub temu vprašam še enkrat in še določniše: „Kje je vender prav za prav Ljubljana?“

Priyerjen sem, da sedanji šolarčki avstrijski po večem vsi vedó, kaj in kje je Ljubljana, saj je pouk o domovini naši predmet vsem šolam. — Ali stareji ljudje! Ali vedó tudi ti vsi, kje leži prav za prav ta glava vojvodine Kranjske? Ne zameri mi bralec, da dvomim o tem. Imam pa tudi važne in tehtne vzroke.

Bil sem nekoč na Dunaji priča razgovora štirih gospodov, ki so se pričkali o vprašanji: „Kje je prav za prav Ljubljana?“ Da ne bodeš mislil, da so bili ti štirje gospodje kaki capini ali drugi navadni plebejci, povem ti, da so bili to, kar znači Dunajčan z naslovom „ein feiner Herr“. Tedaj fini gospodje bili so to. Dva izmed njih nosila sta cilindra na glavi, in dva niže klobuke. Suknje in hlače imeli so vsi štirje vrezane po istem kroji, po katerem jih imajo tudi gospodje v Ljubljani. Sploh bili so to gospodje, ki takoj danes lahko vstopijo v kateri si bodi zbor, ako jih izvolijo volilci. In da jih še bolj zvikšam v tvojih očéh, razodenem ti, da je njihova zvananjost kazala, da imajo pod palcem groš, morda celó kako hišo s tremi nadstropji; in tako posestvo je po mislih mnogih ljudi znak strašanske inteligentnosti. Toda čuj! Kaj bila je njih govornica!

Prvi: „Kje je vender prav za prav Ljubljana?“

Drugi: „E, kaj vprašuješ! Na Koroškem je.“

Tretji: „Ni res. Tam doli pri morji leži.“

Četrti: „Vsi ne veste nič. Na Štajerskem je in nikjer drugje.“

In tako trdili so še dolgo vsak svojo. Nikdo ni hotel odjenjati, saj je vedel vsak iz najboljšega in najzanesljivejšega vira, kje leži Ljubljana.

Ne vem, ali so rešili do danes že to važno vprašanje ti štirje fini gospodje, ali bode ostalo nerešeno v njih glavah do njih smrti. Toda to vem, da pri vsem tem nosijo še dan danes cilindre in obleko vrezano po istem kroji, po katerem vrezana je tudi obleka gospodov v Ljubljani.

Oj, ti stareji ljudje! Ali ne misli bralec, da samo ti štirje gospodje ne vedó ničesa o Ljubljani; še mnogo je družih tacih. A pri vsem tem domišljajo se Dunajčani le pre-radi, da so prvi v vsacem obziru, ter z nekako vzvišenostjo zró na uboge provinclarje, ki so spet v vsacem obziru daleč pod in za njimi. — Dalje: Kdo je n. pr. Kranjec, ali kdo veljá navadno na Dunaji za Kranjca? Kočevce imenuje se tako, ki hodi s pomarančami in figami tržiti od gostilne do gostilne. Slovenski jezik nazivlje se „s Windische“; in Slovenci niso nič družega, nego peščica národnih prenapetežev in zatirovalcev nemščine po južnih delih Avstrije. Saj tudi dunajski časopisi pišó o Slovencih vedno v tem smislu.

Zdaj vprašam pa tebe, bralec slovenski: „ali veš ti, kaj je prav za prav „ljubljan-ska srajca?“ Ako ne veš, čuj tedaj! „Ljubljanska srajca“ je človek, ki se rodi v Ljubljani. Navadno ostane tudi do svoje smrti v nji. Dostikrat je mestu v prid, in dostikrat mu tudi na kvar. Ako ima kaj imetja, ali ako imá kako pošteno opravilo, da odrajtuje vestno svoj davek, je gotovo neprecenljiv človek za Ljubljano. Ali, ako nima nič, ako živi kot tica pod nebom in lilija na vrtu, ne more ga ceniti nikdo. Ko bi vsaj znal tako lepo in mično žvrgoleti ko tica, delal bi mestu vsaj kratek čas. Ali, ako bi bil zmiraj tako čist ko lilija, ne bilo bi treba mestu rediti ga tolikokrat. Ali, ko bi bil tako majčken ko vrabček, pozobal bi vsaj manj; a človek ne živi samo ob kruhu in zrnih, ampak tudi ob mesu in prikuhi. Kratko in malo: „ljubljan-ska srajca“ ni kar si bodi, zato oglejmo si jo natančneje.

Prvič njegovo imé. Janez ni nobeden, ampak Johanček; Jože tudi ne, ampak Pepček; Tončekov in Franceljčkov je tudi precej; Jakobčekov tudi nekaj; a Jurčka skoro nobenega. To imé je le bolj za kmeta.

Drugič njegov jezik. Oj, ta je klasičen! Komu ni znan! Ljubljančan pregiblje: ta kral, tega krala, temu kralu, itd.; ta fugluš, tega fuglušá, temu fuglušu; on ne pravi gospodičina, ampak „fajla ali fajlca“. Sploh on ravná se po Pohlinove slovnice klasičnih pravilih. Lepote tega jezika — „špraha“ bilo bi bolje — ne bodem opisoval obširneje, saj so pisali o njem že celó nemški pisatelji. Toda ti so menili, da je on naš slovstveni jezik, ter sklepali, da Slovenci prav za prav še jezika nimamo, da prevstrojamo le nemške besede v slovenske tako nekako čudno. Oj, ti sveta priprostost! In po teh piščih žlobudrajo še dan danes premnogi, ter nas imenujó „inferiorno pleme“, ki se ne more in ne sme staviti na enako stopinjo z drugimi národi. Saj še jezika nimamo.

Ljubljanskim materam ne zdi se navadno lepo, ako jo imenuje otrok mati ali mat'. Reči ji mora mama, in očetu ata ali „foterček“. Oča in mati sta le za kmeta.

„Ljubljanska srajca“ ne spi, ampak spančka ali ajčka; ona se ne joka in ne veka, ampak kiska in jokca; ona ne jé in ne pije, ampak papca in pupca. Najsrčniše in najdrobniše priimke dobiva. Kliče se: otročiček, čiček, srček, koštrunček, bacek, — in kadar je ves marogast — pacek.

Iz ravno navedenih prizorov razvideli bodo bralci, da „ljubljska srajca“ ni ravno dete kacega prosjaka ali kacega enacega nizkega človeka. Njegov oče je vedno kaj. Če tudi družega ne, vsaj kakor pomagač ali delavec. In mati? Ta je tudi kaj. Vsaj z jezikom je kaj. Nekdaj sevéda bila je morda le dekla, a znabiti tudi kaj višega, morda celó kuharica v kaki gospodski hiši. Taka mati si sme že domišljati kaj. Dobra kuharica je velik biser, kajti dobra in okusna jed krepí telo in duhá. Zato je pa tudi „ljubljska srajca“ jako čil produkt ljubljanskega mesta.

Ljubljanske matere mislijo tudi, da so najboljše vzgojiteljice svojih otrok. In ti so zopet najboljši in najprebrisanejši otroci, če tudi ves svet trdi drugače. Ljubljanski otroci — po mislih njih mater — nimajo niti najmanjše napake, niti najmanjšega madeža. Če se stepó „ljubljske srajce“, kdo je kriv? Zmiraj kdo drugi, kojega morda še zraven ni bilo. A če se pokaže vender le kaka maroga na „ljubljski srajci“ tako očividno, da je celó mati ne more zakriti več, potem se reče: tako mora biti; kajti ljubljanski otrok mora biti tak in tak, da se vé, da je mesten.

Kmet sevéda ne sme biti tak. Še primeriti se ne sme Ljubljančanu.

(Dalje prih.)

Iz šole za šolo.

Pravopisne vaje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

2. a)

Franc Jožef I., Leon XIII., Rudolf, Rudolfova sestra, Marija Terezija, Štefan, Davorin, Lujza, Lujzine pesni, Nikolaj, Janez, Napoleon, Abraham, Mohamed i. t. d. so krstna ali osebna imena.

b)

Kočevar, Trstenjak, Trstenjakovi spisi, Pesjak-ova, Zrini, Sobieski, Bonaparte i. t. d. so rodna imena ali priimki.

c)

Ernest Železni, Štefan Kočevar, Davorin Trstenjak, Lujza Pesjak-ova, Nikolaj Zrini, Janez Sobieski, Napoleon Bonaparte i. t. d. Pri podpisih postavi se priimek za osebnim imenom.

č)

Pri Zorétu, Zoretov sin, pri Klembasu, pri Jurčku, pri Medvedu, pri Mostarju, pri Slovencu, pri Lipi, pri Zamorcu, pri Kroni i. t. d. so hišna ali domača imena.

d)

Fran Lenček, Klembasov; Ivan Krušič, Svedrčev; Fran Šentak, Mesarjev; Rudolf Žuža, Starétov; Marija Potočin, Zoretova i. t. d. so krstna, rodna in domača imena posamičnih oseb.

(Pravilo. — Naloga. —)

XXIX.

(Učitelj napiše na šolsko tablo, — učenci prepisujejo.)

1.

a) Rudečka, Rudečkino mleko, Mavra, Košutka, Cinka, Buša; — Sivec, Sivčev rog, Lisec itd. so lastna (posebna) imena govede.

- b) Miško, Jelen, Luca, Lúćino žrebe i. t. d. so lastna imena kopitarjev.
 c) Prekša, Lisa, Črnôga, Črnôgini prasci itd. so posebna (lastna) imena svinj.
 č) Čujež, Čuježevo lajanje, Sultan, Bundaš, Tiger itd. so lastna imena ps ov.
 „Pomnite!“ Posebna imena govede, konj, svinj, ps ov in drugih živali so lastna imena; zato se pišejo navadno tudi kot pridevniki z veliko začetnico.

Naloga.

Napišite še nekaj takih imen v istem rédu!

2.

- a) Dimka, Dimkino tele, Čatka, Sivka, Plavka, Priža; — Murček, Murčkov glas, Belec itd. so posebna (lastna) imena govede.
 b) Vranec, Vrančev vrat, Pramček, Beži itd. so lastna imena konj.
 c) Črnôga, Suglja, Sugljino korito itd. so lastna imena ščetinovec.
 č) Pajdaš, Pajdaševa grebenica, Čuk, Filaks, Hektor, Belo, Podiš itd. so lastna imena ps ov.
 (Pravilo. — Naloga. —)

XXX.

(Učitelj napiše na šolsko tablo; učenci prepisujejo.)

- a) Dolga Njiva, v Rožicah, pod Slomom itd. so posebna (lastna) imena njiv.
 b) Veliki Travnik, v Dolini, pod Lešjino, na Likovem Vrhu itd. so posebna (lastna) imena travnikov.
 c) V Gmajni, v Brezji itd. so posebna (lastna) imena pašnikov.
 č) Na Bizeljskem, v Ipavi, v Jeruzalemu (poleg Ljutomera), v Tokaji, na Rénu itd. so posebna (lastna) imena vinogradov.
 d) Zajčja Gôra, Volčja Miza, na Srenjskem, Črni Les itd. so posebna (lastna) imena gozdov.*
 „Pomnite!“
 7. Posebna imena zemljišč, naj si bo njiva, travnik, pašnik, vinograd ali gozd so lastna imena; zato jih pišemo z velikim sprednikom. Ako je tako lastno imé pridevnik, dobí tudi pridevnik veliko začetnico. Le predlogi: na, pod, pri, v, za obdržé svoj mali sprednik.**)

Naloga.

Napišite še nekaj zemljiščinih imén iz domačega okraja v istem rédu!

2.

- a) Trebež, Nova Njiva, pod Gajem, v Dobravi, na Celini i. t. d. so posebna (lastna) imena njiv.
 b) Za Potokom, Mali Travnik, v Močilih i. t. d. so posebna (lastna) imena travnikov.
 c) V Mačkovcih, v Koščevi Dolini, v Hrastini i. t. d. so posebna (lastna) imena pašnikov.
 č) V Trški Gôri, v Slovenskih Goricah***), v Gadovi Peči, v Šampaniji i. t. d. so posebna (lastna) imena vinogradov.

*) Za 1. vodilo takim lastnicam bodo najbolje služila imena iz obližja dotične šole. *Pis.*

**) Za to pravilo govori mnogo razlogov; poprimimo se ga vsi ljudski učitelji, česar nam gg. profesorji gotovo ne bodo zamerili, namreč oni, ki se še niso mogli odločiti za tako pisavo. *Pis.*

***) Po mojem, sicer ne merodajnem mnenju je to pravo lastno imé, kajti „slovenske gorice“ so tudi one mej kranjskimi in primorskimi Slovenci, dokler pomenja pri nas gorica = vinograd (nograd). Želeti bi bilo, da bi bili vsi učitelji v slov. pravopisu edini, vsaj edinejši, nego so nemški v tej zadevi. Nadejati se je, da nas bodo gg. profesorji do rešitve tega vprašanja radovoljno podpirali; popolna rešitev pa je sevêda v rokah strokovnjakov — učenjakov. Treba je jasnih, določnih pravil! *Pis.*

d) Bakonjski Gozd, v Predalih, Zlodejev Graben, Česki Les i. t. d. so posebna (lastna) imena gozdov.

(Pravilo. — Naloga. —)

(Dalje prih.)

D o p i s i.

Iz Sežanskega okraja. V lanskih listih »Učiteljskega Tovariša«, javili so kranjski sosednji učitelji vršeče se obravnave c. kr. okrajnih učiteljskih konferencij, gledé realističnega pouka na ljudskih šolah; a ker iz Primorskega nij bilo čitati zadevnih okrajnih učiteljskih konferencij i ukrepov — naj navedem sosednjim kolegom v primerjatev od visocega c. kr. deželnega goriškega šolskega sveta za Primorje z odlokom z 21. avgusta 1885. l. št. 749 poterjeno učno snov iz realij za enorazredne ljudske šole, evo tedaj:

z e m l j e p i s j e

za II. skupino I. oddelek; 4. in 5. šolsko leto.

1. Šolska soba.

Strani sobe: desna, leva, sprednja, zadnja, spodej, zgorej, navpik, vodoravno, poševno. — Lega reči v sobi druga proti drugi in proti učencem. — Merjenje sobe. — Orijentiranje. — Obris sobe z durmi, okni, rečmi v sobi se nahajočimi.

2. Šolsko poslopje.

Prostori v poslopji: veža, klet, drvarnica, stopnice i. dr. gornji prostori, nadstropje, podstrešje. — Orijentiranje. — Obris znotranjih prostorov, poslopja pri tleh. — Kratka zgodovina šole.

3. Okolica šole:

Šolsko poslopje od zunanje strani, šolski dvor, šolski vrt, njih lega proti šoli. — Reči na dvoru in vrtu. — Meje šolskega prostora. — Štiri strani sveta, solnce, luna, zvezde, dan in noč. (Berilne vaje po II. Berilu: 109. Strani neba, 111. Dan in noč, 113. Letni časi.) — Orijentiranje. — Risanje šolskega poslopja in prostora.

4. Vas, kjer je šola.

Pot od šolskega poslopja; sprehod po tem potu in drugih v duhu. — Ulice, hiše, skednji, hlevi na desno in levo ulice, poti. — Luža, mlaka, kal; ribnjak, jezero, morje; otok; čoln, ladija (v podobi); studenec ali vir, vrelec, potok, hudournik, reka, veletok, tek; struga, breg, izliv; brv, most. (Berilna vaja po II. Berilu 135. Reka, veletok, morje.) — Imenovanje bolj znamenitih hiš v vasi: cerkev (župna cerkev, podružnica), šola, župna hiša, občinska hiša i. dr. — Orijentiranje. — Kraj, samota, selo, vas, trg, mesto. — Stan ljudi. (Berilni vaji po II. Berilu: 137. Mesto, trg, vas. — 138. Stanovi.) Risanje priprostega načrta šolskega kraja.

5. Bližnja okolica šolske vasi, bližnji kraji:

Steza, kolovoz, občinski pot, cesta (skladovna, državna, železna), bližnja postaja. — Vrt, njiva, vinograd, polje, trata, osredek, senožet, travnik, pašnik, log, gozd.

6. Izlet na bližnji hrib:

Opazovanje tal: kamnita, peščena, ilovnata, obdelana, rodovitna, močvirnata tla. — Hrib, holmec; vznožje, rebro (obok), vrh, klanec. — S hriba imenovati znane hiše v domači vasi, bližnje vidne vasi, hribove. — Dolina, nižava, planjava, hribovje, gora in gorovje, planine, obzorje. — Orijentiranje.

7. Družba ljudi in oblastnije:

Družina: gospodar, gospodinja, hlapec, dekla. — Katastralna občina: gospodarski svet, načelnik, odborniki, poljski čuvaj. — Imenovanje katastralnih občin, iz katerih dohajajo otroci v šolo, z dotičnimi vasmii vred. — Meje občine. — Šolska občina: krajni šolski svet, predsednik, opravila krajnega šolskega sveta. — Županija: župan, podžupan, županstvo, starašine, starašinstvo, tajnik, občinski obhodnik. — Meje županije. — Pridelki. — Duhovska oblastnija, dekan, župnik, duhovni pomočnik, učitelj veronauka. (Berilna vaja po II. Berilu: 139. Občina.) Risanje domače županije z vasmii in cestami. — Cestni odbor.

8. Imenovanje sosednih županij:

Znamenitosti v njih se nahajajoče n. pr. pošta, žendarmerija, finančni urad i. dr. — Pridelki. — Tla. — Izlet na hrib, od koder se vidijo sosednje županije in vasi. — Orijentiranje.

9. Domači sodnijski okraj:

Sodnija in nje opravila, sodnik in dr. uradniki, davčni urad. — Imenovanje večih krajev v okrajih — in znamenitosti: škocijanska, lokavska jama (kapniki), voda Reka, tabori i. dr. — Risanje sodnijskega okraja z večjimi kraji in cestami.

10. Drugi sodnijski okraj v glavarstvu:

Imenovanje večih krajev in znamenitosti v njih, pridelki, tla. — Risanje.

11. Okrajno glavarstvo:

Okrajni glavar, okrajni šolski svet, meje. (Berilna vaja po II. Berilu: 140. Okraj.) — Orientiranje. — Risanje.

12. Prehod na zemljevid:

Pomen znamenj, ločitev strani neba, opazovati kraje. — Orientiranje na zemljevidu.

13. Poknežena grofija Goriško in Gradiščansko.

Razvrstitev v politične okraje (okrajna glavarstva), teh v sodnijske okraje. — Imenovati večje kraje sè znamenitostmi. — Pojasnjevanje na zemljevidu. — Deželni grb.

14. Trst z okolico. — Istra.

Najvažnije in kratko o teh. (Berilne vaje po II. Berilu: 141. Dežela. — 149. Kras.)
(Konec prih.)

Iz Litijskega okraja. Letošnja okrajna učiteljska konferencija bode v sredo v 28. dan aprila t. l. v Litijski šoli z naslednjim vzporedom: 1. Ko predsednik sejo otvori, volita se dva zapisnikarja. 2. Opazovanja c. kr. okrajnega šolskega nadzornika pri nadzorovanji. 3. Kako bi bilo najprimerneje v ljudski šoli nazorni pouk z vsemi drugimi predmeti spojiti; poroča učiteljica gospdč. Antonija Jannochna. 4. Metodična obravnava berilne vaje »Kranjsko« v »Tretjem Berilu«; poroča nadučitelj gosp. Peter Gross. 5. Kako naj se sadjereja na ljudskih šolah teoretično in praktično poučuje? — obravnava učitelj gosp. Ivan Bartl. 6. Samostojni predlogi. 7. Poročilo knjižničnega odseka. 8. Določitev knjig, katere se naj nakupijo v okrajno knjigarno. 9. Določitev učnih knjig za prihodno šolsko leto. 10. Volitev v stalni odbor in 11. v knjižnični odsek.

Z Vinice. (Za hvala.) Slavni odbor »Matice Slovenske« v Ljubljani blagovolil je podariti tukajšnji ljudski šoli 37 knjig raznega zapopadka. Za ta blagi dar, se podpisana slavnemu odboru prisrčno zahvalujeta. »Bog stoterno povrni!«

Jurij Köniq,
predsednik kraj. šolsk. sveta.

France Ks. Trost,
nadučitelj.

Iz Studenega. Slavno društvo »Narodna Šola« je zopet letos, kakor prej več let, za malo vsoto poslanega denarja doposlalo mnogo različnega šolskega blaga. V imenu ubožne tukajšnje šolske mladine se temu prekornemu društvu iskreno zahvaljuje

Štef. Francel,
učitelj.

Iz Ljubljane. K preizkušnji učiteljske sposobnosti meseca aprila t. l. je prišlo 13 učiteljev in 12 učiteljic — vseh tedaj 25, — Iz mej učiteljev je eden dobil spričevalo II., deset učiteljev spričevalo III. vrste, dva učitelja pa spričevalo IV. vrste, in sicer pet je sposobnih za ljudske šole s slovenskim in nemškim učnim jezikom, trije za ljudske šole s slovenskim, trije pa za ljudske šole z nemškim učnim jezikom. — Iz mej učiteljic sta dve dobili spričevalo I. vrste, osem spričevalo II., dve pa spričevalo III. vrste, in sicer devet je sposobnih za ljudske šole s slovenskim in nemškim učnim jezikom, tri pa so sposobne za ljudske šole samo z nemškim učnim jezikom.

— Njih veličanstvo presvetli cesar je za zgrádo nove šole v Dolenji Hrušici pri Ljubljani daroval 150 gld.

— »Štiri velikonočne pesmi in pesem za poroko« (z dvema napevovoma za mešani in moški zbor) je zložil in na svetlo dal g. Ign. Hladnik (op. 4.) Priporočamo jih kot primerne pirhe za velikonočne praznike. Dobivajo se v katoliški bukvarni po 50 kr. (po pošti 52 kr.). Čisti dohodek je namenjen »študentovski kuhinji« v Ljubljani.

— »Človek, v pogledu na njegovo telo in dušo«, ponatis iz »Učit. Tov.«, izšel je ravnokar. Učencem in učiteljem koristna knjiga se dobiva pri pisatelju in založniku, g. J. Lebanu, učitelju v Avberu (P. St. Daniel via Sesana, Küstenland) po 45 kr. iztis; po pošti 50 kr. Ker se je le malo iztisov priredilo, naj se požuri, kdor hoče imeti to knjigo!